

РЕКОМ - једна људска идеја, а не покушај „васкрсења Југославије“

Како професор Слободан Орловић каже, пре двадесет година почео је фактички и правни престанак Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ). Период који је уследио обележили су ратни злочини, масовна кршења основних људских права који су изазвали велики број жртава. Слажем се са професором да постоји велики број мишљења о распаду бивше, заједничке државе. Додао бих да можда још више опречних мишљења и ставова постоји када су у питању ратни злочини и масовне повреде људских права који су обележили оружане сукобе од 1991-2001. године. Релативизације и негирања злочина су свакодневни, величање како осуђених, тако и оптужених за исте су такође свакодневне. Очигледно је да постоји потреба да се томе стане на пут, али и да се покрене шира дискусија о механизмима који би допринели томе. Један од тих механизма о коме се дискутовало је и РЕКОМ, Регионална комисија за утврђивање чињеница о свим жртвама ратних злочина и других тешких кршења људских права на простору некадашње СФРЈ од 1991. до 2001. године. Професор Орловић је овој дискусији допринео, али је баш као и професор Ристивојевић у свом тексту^[1] изнео неке нетачне тврдње. На неке од тих тврдњи већ су одговорили Богдан Иванишевић^{[2][3]} и Маријана Тома^[4]. С обзиром да сам члан Коалиције за РЕКОМ, осврнућу се на неке од тврдњи које је професор Орловић изнео у свом тексту „Нова постјугословенска идеја или једна неуставност у најави – Предлог статута РЕКОМ-а“^[5].

Грешке професора Орловића готово су исте као и оне које је правио његов колега Ристивојевић и говоре о неинформисаности о комисијама за истину као механизму транзиционе правде као и о погрешном тумачењу текста Предлога статута РЕКОМ-а. Одговоре на један део недоумица које у свом тексту проблематизује професор могао је да пронађе у Образложењу Предлога статута који је доступан^[6] јавности, а који просефор очигледно није прочитао.

Оно што је у досадашњим дискусијама више пута истакнуто је разликовање Коалиције за РЕКОМ и РЕКОМ-а. Коалиција за РЕКОМ састављена је од 1600 чланица (удружења жртава, ветерана, организација за заштиту људских права, појединаца), и заговара оснивање РЕКОМ-а. РЕКОМ, чије се оснивање тражи, јесте тело које је у овом тренутку непостојеће. РЕКОМ ће почети да постоји тренутком оснивања од стране држава. Важно је разумети да Коалиција за РЕКОМ није исто што и РЕКОМ, нити ће РЕКОМ основати Коалиција, већ државе.

Преамбула је још једна тачка које се професор Орловић додирује говорећи о њој као свечаној форми и уводу у устав. Истина је, немају сви уставни преамбулу, и истина је Предлог статута РЕКОМ-а има. Професор Орловић овиме вероватно покушава да докаже како је на овај начин Предлог статута преузео елементе устава и уставности. Ипак, он ту грешити зато што преамбула није ексклузивно резервисана за устав, већ и за друге правне

акте, и представља оправдање доношења неког правног акта. Једноставно навођење шта је то због чега је неки правни акт, закон или споразум потребан, и оправдавање његовог доношења, никако не значи да се преузимају елементи уставности. Даље тумачење самог текста преамбуле је лоша интерпретација, и пре бих рекао покушај манипулације текстом. Наиме, тврдња да како међунаордни тако и домаћи судови не задовољавају потребу жртава за правдом не значи да је потребно правити алтернативни и паралелни судски систем. Домаћа и међународна суђења не могу да обухвате све догађаје, нити да постигну да суде за све злочине, а неопходно је признати све жртве и задовољити њихово право на истину и правду. Комисије за истину су механизам транзиционе правде комплементаран суђењима. Не постоји намера да РЕКОМ по оснивању преузме посао судова, и свако ко се информисао о комисијама за истину зна да су оне вансудска тела. Што се тиче аргумената који се наводе а тичу се откривања „најбоље историјске истине“, на њих је одговор једноставан. Комисија неће да утврђује истину, већ чињенице. Тачно је да је у свакој држави „утврђена“ нека званична истина о догађајима из деведесетих година, али управо то је ствар која не води трајном миру. Истина о „Олуји“ у Хрватској и у Србији нису исте, а то отвара простор за нове конфликте у будућности. Утврђивање чињеница, са друге стране води нечему другом. Утврђивање чињеница је једна од гаранција непонављања онога што се у прошлости десило. Чињенице ће онемогућити манипулације бројем жртава, често коришћене у сврху оправдања злочина.

Нека од решења из Предлога статута РЕКОМ-а професор Орловић види као угрожавање уставности Републике Србије, уз тврдњу да „РЕКОМ резервише за себе нека суверена овлашћења (са позиције највише власти) из поља кривичног и кривичнопроцесног права, поред државних правосудних органа суверене државе.“ Тако Орловић види и обезбеђивање присуства лица позваних да дају изјаву комисији. Ово решење је Орловић искористио је и као поткрепљење тврдње да РЕКОМ има амбицију да врши судску власт. У Предлогу статута и образложењима решења статута, која су горе поменута, јасно стоји да је суд тај који доноси коначну одлуку да ли ће казнити оне који одбију појављивање пред комисијом.

Ово није једино место у Предлогу статута где је могуће побити тврдње да РЕКОМ има амбицију вршења судске власти. То је јасно и у делу XI Предлога статута који се бави Завршним извештајем комисије. У Предлогу статута РЕКОМ-а одређено је и да РЕКОМ на крају свог рада у члану 46, ставу првом, где се говори о налазима ратним злочинима и тешким кршењима људских права који треба да се налазе у извештају РЕКОМ-а, каже се да „(...)Такав налаз нема ефекат судске пресуде, нити прејудицира исход евентуалног судског поступка.“ О завршном извештају биће још речи у наставку текста.

Тематским сесијама се бавио и професор Ристивојевић који је показао да, иако је доктор наука, не зна да користи Вујаклију, у којој је дефинисана реч „сесија“ којој се толико чудило. Ове сесије су платформа да се чује глас жртава, глас оних који су на својој кожи осетили највеће страхоте ратова деведесетих година. Неопходно је да се говори и о деловању институција уочи и у току рата, које су и те како у исти биле укључене.

Пошто је селекциони одбор поменут ваља рећи и нешто о процедури избора чланова селекционог одбора пошто је професор проблематизовао поступак избора чланова РЕКОМ-а. По мишљењу професора Орловића тај поступак избора чланова, говори о

„нејасној политичкој-неполитичкој природи РЕКОМ-а“. Политичари не воде главну реч у именовану чланова селекционих одбора већ учествују у том процесу. Надлежни министри неће сами да бирају чланове, већ ће за то морати да траже сагласност надлежних скупштинских одбора у којима седе представници свим парламентарних група. Проглашавање чланова комисије не значи њихов директан одабир од стране Председника. У Предлогу статута јасно су дефинисани критеријуми које чланови треба да испуне, а описан је и начин кандидовања чланова које ће и грађани и грађанке уговорница моћи да кандидују. Оваква решења ни на један начин не нарушавају надлежности Народне скупштине, Владе или председника Републике Србије, дефинисане Уставом Републике Србије.

Извештај који комисије за истину подносе су крајњи продукт њиховог рада. Комисија коју је Војислав Коштуница, док је био председник, основао извештај нема ни данас. Баш као ни резултате. Ипак, тада није било реакција попут оних професора Орловића и Ристивојевића. Оно што професор Орловић за препоруке каже је да су „нешто као обавезна упутства за рад ником другом до влади државе уговорнице“. Препоруке се тако зову зато што се њима препоручују одређене акције државе уговорнице. Препоруке нису обавезне и државе немају обавезу да их имплементирају. У досадашњој пракси комисија за истину постоје случајеви када неке од препорука комисија нису усвојене од стране држава (Јужноафричка Република).

Оно што Слободан Орловић тврди у свом тексту говори о његовој неинформисаности о досадашњој пракси комисија за истину, и непознавању образложења Предлога статута РЕКОМ-а. Осим тога ишчуђавање над тиме шта се то збило 2001. године говори и о томе да професор Орловић није упознат ни са праксом Међународног кривичног суда за бившу Југославију, а ни са дешавањима у бившој Југославији. Орловићев закључак да „РЕКОМ сигурно не може да васкрсне Југославију“ у потпуности је тачан. РЕКОМ ни не жели да васкрсне Југославију, РЕКОМ жели да утврди чињенице у свим жртвама ратних злочина и других тешких кршења људских права. РЕКОМ жели да врати достојанство свим жртвама.

Лука Божовић

[1] <http://www.nspm.rs/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima>

[/o-nadleznostima-rekom-a-i-zakonik-o-krivicnom-postupku-rs.html](http://www.nspm.rs/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima/o-nadleznostima-rekom-a-i-zakonik-o-krivicnom-postupku-rs.html)

[2] <http://www.nspm.rs/polemike/prokrustova-postelja-za-rekom.html>

[3] <http://www.nspm.rs/polemike/rekom-ne-uzurpira-sudsku-vlast.html>

[4] <http://www.nspm.rs/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima/i-kostunicina-komisija-htela-da-istrazuje-ratne-zlocine.html>

[5] <http://www.nspm.rs/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima/nova-postjugoslovenska-ideja-ili-jedna-neustavnost-u-najavi-predlog-statuta-rekom-a.html>

[6] http://www.zarekom.org/uploads/news/2011/03/i_750/f_2/f_1207_sr.pdf